

Югозападен университет „Неофит Рилски” - Благоевград

СТАНОВИЩЕ

от член на научното жури: доцент д-р Мариана Йовевска
относно дисертационен труд на тема:

„Арменският въпрос в руската външна политика (кр. ХІХ – нач. ХХ век)”,
за придобиване на образователната и научната степен „доктор”,

научна област: **2. Хуманитарни науки**,
професионално направление: **2.2. История и археология**,

автор на труда: **Диана Кареновна Папоян**,
катедра „История“, Правно-исторически факултет,
ЮЗУ „Неофит Рилски” – Благоевград

I. Обобщени данни за дисертационния труд

Предложеният на нашето внимание дисертационен труд представлява обзорно изследване на Арменският въпрос в края на ХІХ – началото на ХХ век в същността му на националноосвободително движение за обединение и възстановяване на изгубената държавност. Като национална политика във вътрешнополитически план той се води срещу три империи - Персийската, Османската и Руската. Като външнополитическа проява той се свързва най-вече и предимно с руската външна политика през периода, за да се разкрие като сложен, динамичен и на практика неразрешим възел от противоречия.

Дисертантката заслужава похвала за избора на този до днес актуален проблем. Няма издадена монография или изследване по темата на дисертационния труд. Формулировката на темата в нейната значимост за международните отношения потвърждава теорията, че както на Балканите, така и в Кавказко-Малоазийския регион, историческите изследвания на руското присъствие не са резултат от русофобски или русофилски нагласи, а последствие от геостратегическо местоположение, регионална руска активност и доминация.

Изследването се простира в обем от 324 страници, след което следва списък с постигнатите резултати, библиография и 21 приложения, с които

дисертационният труд нараства на 373 страници. Приложенията се явяват факсимилета на снимки, карти и други документи, илюстриращи факти и събития от текста на докторантката.

От методическа гледна точка дисертацията отговаря на всички научни изисквания и условия.

II. Оценка на научните и на практическите резултати и приноси на представеният дисертационен труд

Авторката на дисертационния труд е работила в престижни и труднодостъпни архивохранилища като Архив внешней политики Российской империи и Националния архив на Армения. Базира се на богата историографска и изследователска база. Включва в научно обръщение непубликувани и малко известни извори и източници, тъй като владее арменски и руски език.

От методическа и научна гледна точка дисертацията отговаря на всички научни изисквания и условия, проследява 35 годишен период от историята на арменския народ и следваната от Русия политика. Ясно са очертани хронологичните граници в отделните глави, като се следва проблемно – хронологичния подход.

В изложението дисертантката следва обективно - позитивното анализиране на събитията и процесите, т.е. запознава ни с положителните тенденции, които са значими за цивилизационното развитие на човечеството. Езикът е стегнат и мисълта ясна.

В края на XIX-тото столетие и началото на XX-тото Арменският въпрос не се решава. Авторката изтъква за това редица регионални, свързани със спецификата на арменското национално освободително движение причини, като на първо място поставя естеството на руската политика. С основания Диана Папоян проследява руската политика, като определящ фактор за нерешаване на Арменския въпрос.

Диана Папоян доказва, показва и убеждава читателят, че по Арменския въпрос Русия води изключително непоследователна, колеблива и често противоречива политика. За 35 години въпросът за съдбата на арменците, тяхното обединение никога не заемат водеща позиция в руската външна и вътрешна политика. Те винаги са след балканските и след блискоизточните проблеми. Руският контрол върху Арменския въпрос е неотменен и постоянен, защото е удобен предтекст за намеса на Русия във вътрешните дела на Високата порта.

Дисертантката обогатява с нови факти и изводи характеристиката на арменското движение – разпиляно в сърцевината и провинциите на Османската империя и извън нея. Детайлизира картината на арменската активност, която е мозайка от политически и организационни преговори до терористични акции и въстания, без да постигне национална обединение нито в организационен, нито в идеен план. Споделя, че липсата на политическа зрялост у лидерите на водещите партии Хнчак и Дашнакцутюн разделя арменското население при независимото и самостоятелно съществуване на двете организации.

Авторката аналитично съпоставя примера на Балканските народи и на Ливан с очакването на арменците да получат автономен или привилегирован статус и констатира, че вместо да ги обедини и сплоти, тези надежди засилват противопоставянето им с османските власти. Османските администрации – централна и местни и мюсюлманското население се настройват срещу арменския народ, поради арменските чети, терористичните актове и въстания. Думите, приписвани на Абдул Хамид „Има арменци, има арменски въпрос, няма арменци – няма арменски въпрос“ се използват като оправдание за преследването на арменците и много бързо води до арменски геноцид.

Диана Папоян има 5 публикации, едната от които под печат. От тях 2 са на български език и три на английски, което съответства на условията за популяризиране научните достижения от нейната дисертация.

Авторефератът отговаря на структурата и съдържанието на дисертацията като се явява обзорна публикация.

III. Критични бележки и препоръки.

Списъкът с факсимилета в Приложенията трябва да съдържа информация от къде са взети тези фотографии и документи. Така се спазва авторското право и се убеждава читателя, в многостранната и задълбочена проучвателска работа на докторантката. трябва да се изпише и от къде са взети приложените снимки.

Въпроси: Каква е отношението на арменците към идеите на принц Сабахеддин и „Лигата му за частна инициатива и децентрализация“? Приемат ли се принципите за федериране на Османската империя?

Руската политика какви позиции зема към възможността за федерализиране на Империята?

IV. Заключение

Дисертационният труд „Арменският въпрос в руската външна политика (края на XIX – началото на XX век) има безспорен оригинален и приносен характер и това ми дава основание да гласувам положително за присъждане на образователната и научна степен „доктор“ на неговата авторка Диана Кареновна Папоян.

Велико Търново

30 май 2021

Член на журито:

(доц. д-р Мариана Йовевска)